

AHMAD ZULNASRI Abdul Khalid
Universiti Kebangsaan Malaysia

**KAWALAN IMIGRESEN DAN PEMBENTUKAN NEGARA:
PERKEMBANGAN DAN PERUBAHAN DI TANAH MELAYU
DARIPADA ZAMAN KESULTANAN MELAKA KE ERA
MALAYSIA MODEN**

***IMMIGRATION CONTROL AND STATE FORMATION:
DEVELOPMENT AND CHANGES IN MALAYA FROM MALACCA
SULTANATE TO MALAYSIAN MODERN ERA***

Migrasi merupakan salah satu faktor yang penting dalam pembentukan negara bagi satu tempoh yang panjang. Kawalan terhadap migrasi merupakan satu keperluan untuk memastikan kewujudan sesebuah negara atas identitinya yang tersendiri. British yang merupakan penjajah terakhir di Tanah Melayu bertanggungjawab mewujudkan Jabatan Imigresen dan memperkenalkan tatacara kawalan imigresen di pintu-pintu masuk sempadan secara beransur-ansur dalam konteks perundangan dan prosedur kawal selia atas keperluan untuk mengawal kemasukan migran dan membantu pembangunan ekonomi. Walaupun pembentukan kawalan imigresen yang tersusun dilihat bermula pada zaman pemerintahan British, namun hakikatnya konsep dan praktis secara umumnya telah pun wujud seawal kesultanan Melayu Melaka yang melaksanakan aktiviti kawal selia kemasukan pedagang asing dan mengutip cukai melalui pelabuhan. Perkembangan kawalan imigresen selepas mencapai kemerdekaan hingga hari ini lebih tertumpu kepada penyelarasan dasar dan perundangan selain pemodenan sistem aplikasi dan teknologi di Jabatan Imigresen Malaysia selaku agensi yang menguatkuasakan kawalan keluar-masuk warga asing di pintu-pintu masuk sempadan. Artikel ini mengumpulkan maklumat dan data hasil maklum balas daripada pegawai-pegawai kanan di Jabatan Imigresen Malaysia serta penulisan sarjana-sarjana dalam bidang sejarah persempadanan, perundangan dan sains sosial. Fokus utama artikel ini adalah mengenalpasti perubahan-perubahan dalam sistem kawalan imigresen di Tanah Melayu disebabkan oleh proses pembentukan negara. Faktor-faktor yang telah mempengaruhi perkembangan kawalan imigresen adalah penjajahan, ekonomi, keselamatan, perundangan serta penyatuan wilayah Tanah Melayu, Singapura, Sabah dan Sarawak yang akhirnya membentuk Malaysia. Keseluruhan faktor-faktor ini membentuk satu sistem kawalan imigresen secara beransur-ansur daripada satu proses yang ringkas

kepada satu kawal selia yang lengkap dengan perundangan dan peranan agensi-agensi yang tertentu.

Kata kunci: *Migrasi, Sempadan, Pintu Masuk, Imigresen, Warga Asing*

Migration is one of the key factors in the formation of a state over a long period of time. Migration control is a prerequisite to ensuring the existence of a country on its own identity. For Malaya, British was responsible for establishing the Immigration Department and gradually introducing immigration control at border checkpoints in legal aspect and procedures in order to control the entry of migrants and to assist economic development. Although the establishment of organized immigration control can be traced back to the era of British government, the fact is that its concept and practice generally existed as early as the Malacca Malay sultanate, which regulated a vast foreign trade activities and collected tax through the port. The development of immigration control after independence until today focused more on coordination of policies and legislation as well as modernization of the system and technology within the Immigration Department of Malaysia as the agency that enforces control of foreigners' entry at the border checkpoints. This article collects information and data from feedbacks gathered from senior officials in the Immigration Department of Malaysia as well as literatures in the history, legal and social sciences. The main focus of this article is the changes in the border checkpoint control system in Malaya due to the process of state formation which includes the colonization, economic, security, migration, legislation and consolidation of the Malayan territories, Singapore, Sabah and Sarawak which eventually formed Malaysia. All of these factors gradually formed a system of immigration control from one simple process during Malacca era to a complete and advance process with legislations and the role of specific agencies.

Keywords: *Migration, Border, Checkpoint, Immigration, Foreigners*

Pendahuluan

Malaysia merupakan sebuah negara persekutuan yang awalnya terbina hasil penyatuan Tanah Melayu, Singapura, Sabah dan Sarawak. Dalam konteks sejarah, Tanah Melayu itu sendiri mengandungi entiti-entiti pemerintahan berbentuk kesultanan yang berbeza dan disatukan dalam bentuk Persekutuan Tanah Melayu semasa penjajahan British sebelum mencapai kemerdekaan. Pewujudan Malaysia kemudiannya membuktikan bahawa pembentukan negara

adalah dinamik, berubah-ubah dan tidak kekal. Tempoh-tempoh penting dalam sejarah iaitu kemerdekaan daripada penjajahan, pembentukan Persekutuan Tanah Melayu diikuti Persekutuan Malaysia dan pemisahan Singapura daripada Persekutuan telah membentuk negara Malaysia pada masa ini yang mempunyai acuan tersendiri dalam aspek-aspek pembentukan sesebuah negara iaitu kependudukan, persempadanan, kerajaan dan kedaulatan.¹

Apabila menyentuh berkenaan sempadan, ia boleh difahami sebagai satu garisan yang merangkumkan satu kawasan geografi tertentu di bawah kekuasaan sesebuah negara yang memisahkan negara tersebut daripada kekuasaan yang lain.² Kekuasaan tersebut dirumuskan sebagai satu bentuk kedaulatan yang diiktiraf dan dikawal selia oleh penguasa sesebuah negara. Sebagai sebuah negara berdaulat, sempadan Malaysia juga dijaga dan dikawal bagi mengelakkan sebarang pencerobohan daripada luar yang menjejaskan kedaulatan negara. Secara umumnya, garisan sempadan Malaysia adalah di bawah kawalan dan pemantauan empat agensi iaitu Polis Diraja Malaysia (PDRM) melalui Pasukan Gerakan Am (PGA), Angkatan Tentera Malaysia (ATM) melalui Rejimen Sempadan, Agensi Penguatkuasa Maritim Malaysia (APMM) bagi rondaan sempadan laut dan Jabatan Imigresen Malaysia yang mengawal pintu-pintu masuk sempadan.³

Artikel ini memfokuskan kepada aspek kawalan migrasi yang berkait secara langsung dengan pintu masuk sempadan. Selari dengan konsep pembentukan negara, pintu masuk sempadan juga mengalami perubahan dan perkembangan yang tersendiri sejak era kesultanan Melaka, diikuti penjajahan British sehingga ke era Malaysia moden dengan berkembangnya sains dan teknologi dan sistem aplikasi dalam pentadbiran Kerajaan. Tempoh penjajahan British mempunyai pengaruh yang paling signifikan dalam perkembangan pentadbiran dan perundangan kawalan pintu masuk sempadan berbanding Portugis dan Belanda. Perubahan-perubahan yang berlaku dalam tempoh perkembangan ini menjelaskan kepentingan dan peranan pintu masuk sempadan dalam aspek keselamatan negara, ekonomi dan hubungan antarabangsa terutamanya dengan negara-negara bersempadan. Artikel ini juga menerangkan fungsi dan peranan Jabatan Imigresen yang menerajui kawalan imigresen di pintu-pintu masuk sempadan sebelum kemerdekaan Tanah Melayu sehingga sekarang merangkumi pintu masuk darat, laut dan udara, bermula daripada lapan buah pintu masuk sahaja yang direkodkan pada tahun 1956 kepada 138 buah pintu masuk keseluruhannya pada tahun 2017.⁴

Dalam pengumpulan maklumat, artikel ini menggunakan data yang diperolehi daripada temu bual bersama dua orang pegawai kanan Jabatan Imigresen Malaysia dan hasil penulisan sarjana berkenaan kawalan imigresen. Temu bual adalah khusus berkenaan sejarah, pelaksanaan kawalan imigresen, prosedur dan sistem aplikasi. Kekangan yang dihadapi dalam pelaksanaan temu bual ini adalah kesukaran untuk mendapatkan dokumen sokongan terutamanya yang berkaitan sejarah kawalan imigresen di pintu

masuk sempadan memandangkan tiada pihak yang mengambil inisiatif untuk mengumpulkan dokumen-dokumen tersebut sebelum ini. Bagi penulisan sarjana pula, rujukan untuk artikel ini adalah berkenaan konsep, definisi, sejarah berkaitan persempadanan dan sejarah perundangan. Kekangan yang dihadapi adalah kekurangan rujukan yang khusus kepada aktiviti kawalan imigresen terutamanya yang melibatkan kawalan pintu masuk sempadan.

Kawalan Imigresen Dalam Kerangka Pembentukan Negara

Sarjana seperti Vojin Rakic,⁵ Timothy Sisk⁶ dan Kate Jenkins⁷ mendefinisikan pembentukan negara sebagai satu proses pembangunan dan perkembangan struktur kuasa pemerintahan secara berpusat dan berkembang sehingga ke suatu garisan terakhir kekuasaannya iaitu sempadan. Definisi ini menunjukkan kepentingan sempadan yang menjadi salah satu ciri utama dalam pembentukan negara sebagai tanda kekuasaan dan hak pemerintahan, bersesuaian dengan pandangan Max Weber yang meletakkan kekuasaan sesebuah negara itu berkait rapat dengan persempadanan terutamanya pada negara-negara moden. Jenkins mempercayai pembentukan negara adalah berkait dengan aktiviti bersifat ketenteraan dan perubahan pemerintahan ke arah keamanan, atau pembentukan semula masyarakat yang mengalami konflik dalaman. Proses ini berkembang secara sistematik sehingga negara membentuk sempadannya sendiri untuk membolehkannya melaksanakan pemerintahan, membentuk pentadbiran, mengutip cukai dan menyusun kedudukan rakyat. Sisk pula menegaskan bahawa konsep pembentukan negara menghasilkan kedudukan tertentu kepada segolongan manusia yang dikenali sebagai elit dan memberikan mereka autoriti untuk membuat keputusan. Konflik seperti peperangan, perluasan kuasa dan penaklukan akan terwujud dalam proses mengembangkan pengaruh negara dan pemerintahan sehingga wujudnya sempadan akhir yang diakui oleh pemerintahan lain. Walaupun demikian, sempadan sesebuah negara tidak terjamin kekal kerana proses pembentukan negara itu yang dinamik menjadikan apa sahaja perkembangan yang terjadi di masa hadapan boleh mempengaruhi perubahan-perubahan dalam persempadanan.

Negara-negara yang terbentuk selepas berakhirnya Perang Dunia Kedua memmanifestasikan kewujudan mereka melalui pemetaan sempadan dan menguatkuasakan kawalan imigresen berbentuk rondaan oleh penguatkuasa-penguatkuasa sempadan darat dan laut. Aspek kawalan ini merupakan lambang penguasaan sesebuah negara terhadap satu-satu kawasan yang dikuasai sama ada di daratan atau di lautan.⁸ Di sempadan darat contohnya, pemasangan pagar sempadan dilaksanakan oleh kebanyakan negara untuk menanda sempadan di samping membanteras migrasi tanpa kawalan seperti pencerobohan pendatang asing tanpa izin, pemerdagangan manusia, penyeludupan migran, penyeludupan barangan dan aktiviti-aktiviti subversif. Langkah ini secara tidak langsung berjaya menyukarkan kemasukan secara tidak sah dan menghadkan

aktiviti keluar-masuk sempadan kepada laluan-laluan yang dibenarkan sahaja iaitu pintu masuk sempadan dengan prosedur pemeriksaan imigresen yang tertentu.⁹

Keperluan kawalan imigresen dalam pembentukan negara adalah berkait rapat dengan keselamatan negara dan perkembangan ekonomi. Aktiviti saringan yang dilaksanakan di pintu-pintu masuk sempadan bertujuan mengelakkan kemasukan pelawat asing yang boleh mengancam keselamatan negara di samping mendapatkan manfaat ekonomi hasil daripada kemasukan pekerja dan pelancong asing yang sah. Pelaksanaan kawalan ini jika diteliti adalah sama dengan konsep kawalan sebuah kota semasa zaman feudal di Eropah, sebagaimana yang digambarkan oleh sarjana seperti Michael Smith¹⁰ dan Willem Maas¹¹ yang menggunakan istilah '*fortress Europe*' sebagai satu kritikan kepada polisi imigresen Eropah yang ketat pasca 9/11. Walaupun demikian, dalam aspek keselamatan negara ia menggambarkan pertahanan yang ampuh kerana kota dikelilingi dinding yang melindunginya daripada pencerobohan orang asing manakala pintu-pintu masuk kota merupakan satu-satunya ruang yang dibenarkan untuk tujuan keluar dan masuk. Dalam situasi masa kini, gambaran pengawal kota diaplikasikan kepada pegawai-pegawai penguatkuasa imigresen di pintu-pintu masuk sempadan yang melaksanakan fungsi pemeriksaan imigresen terhadap pelawat-pelawat terutamanya warga asing yang keluar dan masuk bagi memastikan kedaulatan negara terjaga daripada sebarang kemasukan yang tidak diingini.

Kawalan Imigresen di zaman Kesultanan Melaka

Pada pertengahan abad ke-15, istilah imigresen tidak dikenali memandangkan persempadanan antara negara hanyalah satu bentuk lakaran yang kabur. Sempadan pada zaman ini boleh digambarkan sebagai pengisytiharan pemilikan oleh satu kuasa hasil daripada pembukaan satu penempatan baharu, atau hasil penaklukan dan penguasaan terhadap mana-mana kuasa lain yang mengaku kalah di dalam peperangan. Tanpa kewujudan satu garisan sempadan yang nyata, migrasi manusia pada tempoh ini sama ada di daratan atau di lautan juga adalah bebas dan tidak ada sekatan garisan sempadan kerana aplikasi kewarganegaraan berdokumen masih belum wujud. Walau bagaimanapun, kuasa pemerintahan yang besar seperti Kesultanan Melaka didapati mempunyai mekanisme kawalan berbentuk imigresen yang tersendiri dalam konteks kemasukan warga asing untuk tujuan diplomatik dan perdagangan melalui jalan laut. Aplikasi kawalan ini direkodkan berlaku di Pelabuhan Melaka sahaja dan lebih kepada tujuan memudahcara kemasukan kapal-kapal asing bagi tujuan perdagangan.

Dalam satu artikel berkenaan aktiviti keusahawanan masyarakat Melayu pada zaman Kesultanan Melayu Melaka, penulis menyatakan bahawa Kerajaan Melaka pada abad ini telah pun mempunyai satu sistem pemerintahan

politik yang tersusun dan teratur dengan pintu masuk perdagangan utamanya di Pelabuhan Antarabangsa Melaka. Ada dinyatakan tentang fungsi utama Pelabuhan Melaka sebagai pintu masuk kepada kapal-kapal asing dengan prosedur khusus untuk mendapatkan kelulusan berlabuh dan mendarat kepada warga-warga asing yang ingin menjalankan aktiviti-aktiviti mereka di Melaka, khususnya yang berkaitan aktiviti perniagaan.¹² Walaupun prosedurnya tidak diterangkan secara terperinci, namun fungsi Syahbandar dan pegawai-pegawainya dalam menjalankan aktiviti kawalan kemasukan adalah mirip kepada fungsi Imigresen dan Kastam pada hari ini.

Tiga komponen yang membuktikan wujudnya prosedur kawalan imigresen pintu masuk di Pelabuhan Melaka adalah pertama, kewujudan fasal berkaitan peraturan berlabuh dalam Undang-undang Laut Melaka, kedua, wujudnya aktiviti mendapatkan kelulusan untuk berlabuh dan berdagang daripada Bendahara, dan ketiga, pelaksanaan kutipan cukai daripada nakhoda-nakhoda kapal bagi tujuan masuk dan berdagang di Kota Melaka¹³. Aktiviti keluar masuk kapal-kapal asing di Pelabuhan Melaka ini digambarkan dalam banyak penulisan orientalis asing sebagai sangat sibuk sehingga Melaka menjadi sebuah kerajaan yang berpengaruh dan kaya. Walaupun tidak dinukilkan di dalam catatan mereka tentang proses-proses keluar masuk tersebut, namun dapat difahami bahawa kemampuan kerajaan Melaka mengendalikan keluar masuk kapal dengan teratur menunjukkan kewujudan satu sistem kawal selia dan prosedur yang lengkap.

Dalam masa yang sama, tidak ditemui penulisan-penulisan sarjana berkenaan kewujudan pintu masuk sempadan darat dalam Kesultanan Melaka dan kesultanan-kesultanan sekitarnya. Apa yang wujud pada abad ini adalah kawalan pintu masuk pada skala yang kecil iaitu di pintu-pintu masuk kota Melaka dan dikawal selia oleh pengawal kota yang bersenjata secara bergilir-gilir. Pada abad ke-15, Sultan-sultan di bawah Kesultanan Melaka melaksanakan aktiviti pemerintahan Baginda di Pusat Kota. Boleh dikatakan bahawa mekanisme kawalan yang diwujudkan bagi tujuan mengawal selia kemasukan rakyat ke dalam kota pada zaman ini adalah satu gambaran proses kawalan imigresen di pintu-pintu masuk sempadan yang dilaksanakan pada zaman moden, apabila telah wujud sempadan sesebuah negara secara konstruktif dan diiktiraf.

Kawalan Imigresen Era Penjajahan; Peranan British Dalam Membentuk Jabatan Imigresen

Apabila Kerajaan Melaka tewas di tangan Portugis pada tahun 1511, fungsi kawal selia di pelabuhan dan pintu-pintu masuk kota turut terhapus tanpa ada sebarang maklumat tentang proses kawalan yang dilaksanakan oleh Portugis sepanjang penguasaan mereka. Ketiadaan maklumat ini menggambarkan keutamaan Portugis pada zaman tersebut lebih kepada peperangan dan

pertahanan daripada serangan-serangan oleh pemerintah-pemerintah sekitar Melaka seperti Aceh dan Johor. Belanda yang berjaya mengambil alih Melaka daripada Portugis pada 1641 juga lebih menumpukan pentadbiran mereka di Betavia (Jakarta) dan mengabaikan Melaka sehingga fungsi Pelabuhan Melaka sebagai pusat entrepot telah merosot dan hilang kepentingannya pada zaman tersebut.

Perjanjian British-Belanda pada tahun 1824 menyaksikan pemecahan blok penguasaan British dan Belanda di Nusantara. British menguasai Melaka dan Utara Selat Singapura termasuk negeri-negeri lain di Tanah Melayu, manakala Belanda pula berkuasa di Kepulauan Indonesia. Perjanjian ini adalah permulaan kepada penguasaan penuh British di Tanah Melayu. Dalam aspek pemerintahan, perbezaan utama British berbanding Portugis dan Belanda adalah toleransi dan sikap berhemah dalam menguruskan tanah jajahannya sehingga tidak mendapat penentangan yang keras daripada para pemerintah dan pemimpin-pemimpin politik tempatan sedia ada. Pemimpin-pemimpin British juga dikatakan mempunyai perasaan jati diri yang kuat dan mempercayai mereka mempunyai tanggungjawab untuk membantu dalam membina tamadun bangsa yang mereka naungi.¹⁴ Ini membolehkan mereka mengurangkan provokasi, memperkenalkan undang-undang, dan menjalankan tadbir urus yang lebih sistematik bagi Tanah Melayu khususnya dalam kawalan imigresen dan pengurusan pintu masuk sempadan selepas Perang Dunia Pertama. Walaupun British mempunyai sisi negatif sebagai penjajah yang mengaut hasil bumi Tanah Melayu dan menghadkan kuasa pemerintah tempatan, namun jasa mereka dalam aspek pembangunan pentadbiran dan perundangan yang teratur tidak dapat dipertikai kerana ianya diwarisi dan masih kekal sehingga sekarang.

Sarjana seperti Robert Heussler¹⁵ dan John H. Drabble¹⁶ merangkumkan bahawa di bawah pentadbiran British, Negeri-negeri di Tanah Melayu terbahagi kepada tiga bentuk pentadbiran iaitu (1) Penempatan Selat (*Straits Settlements*) yang diwujudkan pada tahun 1826 merangkumi Singapura, Pulau Pinang dan Melaka, (2) Negeri-negeri Melayu Bersekutu (*Federated Malay States*) yang diwujudkan pada tahun 1895 merangkumi Perak, Selangor, Pahang dan Negeri Sembilan, serta (3) Negeri-negeri Melayu Tidak Bersekutu (*Non-federated Malay States*) yang merangkumi Perlis, Kedah, Kelantan, Terengganu dan Johor. Selain Johor yang menandatangani perjanjian persahabatan dengan British pada tahun 1885, Negeri-negeri Melayu Tidak Bersekutu yang lain merupakan naungan Siam yang diserahkan kepada British pada tahun 1909.

Heussler telah merekodkan bahawa pintu masuk utama ke Tanah Melayu adalah di Pelabuhan Pulau Pinang yang diasaskan oleh Sir Francis Light pada tahun 1786. Di samping itu, terdapat empat lagi Pintu Masuk lain iaitu *Port Swettenham* (Selangor) pada tahun 1901, Padang Besar (Perlis) pada tahun 1917, Changloon (Kedah) pada tahun 1946, dan Kroh (Perak) pada tahun 1956. Kesemua pintu-pintu masuk ini dipusatkan pentadbirannya di

Singapura diketuai oleh seorang pegawai berbangsa British dengan jawatan *Immigration Officer, Straits Settlement and Federated Malay States*. Kawalan Imigresen di pintu masuk dilaksanakan oleh *Deputy Immigration Officer* iaitu pegawai-pegawai polis berpangkat sarjan yang bertugas di pintu-pintu masuk sempadan. Selepas termeterainya Perjanjian Inggeris-Siam pada 1909, jawatan *Deputy Immigration Officer* ini mula diwujudkan di Negeri-negeri Melayu Tidak Bersekutu dengan diketuai oleh Syahbandar di setiap negeri.¹⁷

Kawalan imigresen yang dilaksanakan di pintu-pintu masuk sempadan Tanah Melayu pada ketika ini adalah pemeriksaan fizikal berdasarkan rupa paras dan pengesahan dokumen perjalanan oleh *Deputy Immigration Officer*. Walaupun tiada perincian jenis pemeriksaan yang dilaksanakan, adalah dipercayai proses pemeriksaan imigresen tertumpu kepada pengesahan identiti untuk memudahcara kemasukan bangsa Inggeris dan elitis tempatan memandangkan pada tempoh ini, masyarakat awam di nusantara masih lagi bermigrasi secara bebas tanpa memerlukan identiti bertulis. Apabila British mula mengembangkan aktiviti perladangan dan perlombongan di Tanah Melayu dengan membawa masuk buruh-buruh asing daripada China dan India pada tahun 1920-an, skop pemeriksaan imigresen diperluas untuk mengesahkan identiti mereka sebagai pekerja kepada majikan-majikan yang membawa mereka sebelum dibenarkan masuk.¹⁸ Melihat kepada pelaksanaannya, ternyata kawalan imigresen yang dilaksanakan oleh British pada masa ini bukanlah untuk tujuan keselamatan Tanah Melayu tetapi lebih kepada keperluan pengesahan identiti untuk golongan elit dan pekerja asing yang dibawa masuk. Dokumen pengenalan diri bagi warga tempatan juga masih belum menjadi keperluan kerana fokus utama penjajah asing di nusantara iaitu British di Tanah Melayu dan Belanda di Indonesia pada waktu itu lebih kepada keperluan hasil ekonomi dan bukannya pertanggungjawaban untuk menjaga kepentingan warga tempatOrientalisasi kawalan imigresen mulai berbeza rentetan daripada ketidakstabilan politik di negara China pada tahun 1927 yang melibatkan pertentangan ideologi antara kelompok Parti Nasionalis Kuomintang dan Parti Komunis. Konflik yang menumpahkan darah ini menjadikan China tidak stabil sekaligus mendorong kepada lebih banyak migrasi warga China ke negara-negara lain termasuk ke Tanah Melayu.¹⁹ Berdasarkan statistik yang direkodkan pada tahun 1921, bilangan warga China yang di bawa masuk ke Tanah Melayu adalah seramai 1,172,740 orang manakala bilangan yang pulang semula tidak direkodkan.²⁰ Walaupun British pada awalnya memang membawa masuk warga China untuk bekerja di Tanah Melayu, tetapi situasi kemasukan pelarian adalah perkara yang tidak menyenangkan kerana lambakan kemasukan mereka lebih kepada faktor tekanan politik berbanding peluang pekerjaan.

Bagi mengawal kemasukan beramai-ramai pelarian daripada China, British telah menggubal satu ordinan khas iaitu *The Aliens Immigration Restriction Ordinance 1930* bertujuan memastikan warga China yang masuk

ke Tanah Melayu adalah mereka yang dipanggil untuk bekerja tanpa apa-apa agenda politik yang boleh menimbulkan perbalahan di Tanah Melayu dan mengganggu pemerintahan. Walaupun ordinan ini menunjukkan adanya tapisan khusus kepada warga China, tetapi bilangan mereka tetap meningkat sehinga 1,704,452 orang pada tahun 1931 menunjukkan keperluan yang tinggi di pihak British untuk menggunakan khidmat mereka sebagai buruh.²¹ Ordinan ini diperketatkan lagi dengan penggubalan *The Aliens Ordinance 1932* pada 1 April 1933 yang memperkenalkan *Landing Permit*, iaitu kad kebenaran kepada warga asing bukan berstatus warganegara British atau warga naungan British untuk masuk dan tinggal di Tanah Melayu sama ada untuk bekerja atau menetap. Ordinan ini telah menjadi asas pewujudan Jabatan Imigresen buat pertama kali di Tanah Melayu.²² Dalam konteks pemeriksaan pintu masuk, krisis ini dilihat menjadi titik permulaan kawalan pintu masuk berasaskan keselamatan dan keperluan terhadap kawalan yang lebih ketat dalam mengawal kemasukan warga asing. Pengenalan *Landing Permit* menjadi asas keperluan dokumen pengenalan diri bagi individu-individu asing sekaligus mengubah lanskap kawalan imigresen yang lebih sistematik di bawah Jabatan Imigresen.

Pada tahun 1941-1945, Jepun telah berjaya menakluki Tanah Melayu dan menggantikan corak pemerintahan British kepada satu bentuk pemerintahan keras berkonsepkan disiplin dan ketertiban awam. Jepun lebih memfokuskan kepada pertahanan nasional dalam menjamin kawasan taklukan dapat berdikari dari segi ekonomi dan kelangsungan hidup²³. Dalam tempoh pemerintahan Jepun, proses kawalan imigresen dilaksanakan oleh Pegawai Polis Bantuan yang dilantik daripada Tentera Jepun dan dikenali sebagai '*Tekikan*'. Mereka bukan sahaja ditugaskan untuk melaksanakan kawalan pintu masuk, bahkan juga urusan percukaian kastam dan keselamatan Pelabuhan. Tiada satu kaedah pemeriksaan direkodkan pada tempoh ini dan tidak dapat dipastikan sama ada ia dilaksanakan sama seperti British atau menggunakan kaedah lain. Pemerintahan Jepun yang singkat dan terlalu ketenteraan tidak banyak mempengaruhi proses kawalan pintu masuk di Tanah Melayu. Berbeza dengan British, imperialis Jepun lebih mementingkan aktiviti pertanian tempatan iaitu penanaman padi, sayur-sayuran, jagung dan ubi kayu yang dilaksanakan oleh warga tempatan berbanding aktiviti ekonomi yang memerlukan buruh asing seperti perladangan dan perlombongan.²⁴

Dapat disimpulkan bahawa migrasi kemasukan warga China dan India tidak berlaku tempoh pemerintahan Jepun kerana aktiviti-aktiviti ekonomi yang memerlukan buruh asing telah terhenti. Warga asing Inggeris atau Eropah juga berkemungkinan menangguhkan kunjungan ke Tanah Melayu pada masa ini kerana ketakutan akan dibunuh oleh imperialis Jepun sekaligus menyebabkan pengurusan estet-estet dan lombong-lombong kepunyaan warga Inggeris tergendala.

Satu perkara yang menarik ketika pemerintahan Jepun adalah percubaan Thailand untuk meluaskan sempadan mereka sehingga merangkumi

Kelantan, Terengganu, Kedah dan Perlis sebagai balasan sokongan dan bantuan Thailand kepada pihak Jepun. Semasa pemerintahan British, konflik di negeri-negeri bersempadan ini seolah-olah telah pun selesai pada tahun 1909 selaras Perjanjian Bangkok antara British dan Thailand yang memecahkan Negeri-negeri Melayu Utara kepada dua pengaruh iaitu Thailand (Pattani, Narathiwat, Songkhla, Satun dan Yala) dan British (Kelantan, Kedah, Perlis dan Terengganu). Dalam aspek kawalan imigresen bagi penduduk-penduduk bersempadan, Kerajaan British dan Thailand telah memeterai Perjanjian Pas Sempadan di Bangkok pada 25 Jun 1940 yang mengukuhkan status persempadanan dengan mensyaratkan penduduk-penduduk yang tinggal di kawasan sempadan untuk menggunakan dokumen Pas Sempadan bagi tujuan melintasi pintu-pintu masuk Tanah Melayu dan Thailand. Perjanjian ini walaupun tidak dapat dilaksanakan akibat pendudukan Jepun, merupakan dasar kawalan imigresen yang pertama diimplementasikan di negeri-negeri bersempadan dengan Thailand bagi tujuan keluar-masuk antara dua negara bersempadan.²⁵

Pendudukan Jepun memberi peluang kepada Thailand untuk membuat perjanjian kerjasama yang baharu antara Kerajaan Thailand dan Jepun pada tahun 1941. Rentetan daripada kerjasama Kerajaan Thailand sehingga membawa kepada kekalahan British, perjanjian Bangkok 1943 antara Kerajaan Thai dan Jepun telah ditandatangani yang mengiktiraf Kelantan, Terengganu, Kedah dan Perlis sebagai sebahagian wilayah Thailand. Walau bagaimanapun, tempoh hayat perjanjian ini hanya 3 tahun sahaja. Pada tahun 1945, Jepun telah tewas dalam peperangan dan British telah mengambil kembali negeri-negeri ini sebagai sebahagian Tanah Melayu.²⁶ Konflik ini menjadikan urusan persempadanan dan keimigresenan di negeri-negeri Tanah Melayu yang bersempadan dengan Thailand kurang teratur kerana peralihan kekuasaan yang kerap dan tidak tetap. Dalam masa yang sama, pelaksanaan kawalan imigresen di negeri-negeri tersebut khususnya yang melibatkan pas sempadan tidak direkodkan dengan jelas dan berkemungkinan tidak dilaksanakan sepenuhnya.

Setelah Jepun menyerah kalah pada 22 Februari 1946, British telah kembali menguasai Tanah Melayu dan berjaya menumpaskan gerila Komunis yang cuba memerintah Tanah Melayu semasa berlakunya kekosongan pemerintahan pada tahun 1948. Menyedari bahawa ideologi komunis boleh menjadi satu ancaman baharu terhadap kelangsungan British di Tanah Melayu, pihak British telah meluluskan dua peraturan sekatan perjalanan di bawah Ordinan Darurat iaitu *The Emergency (Travel Restriction) Regulation 1948* dan *The Emergency (Entry by Land From Thailand) Regulations 1949* bagi menyekat kemasukan warga asing berfahaman komunis atau yang boleh menimbulkan ancaman keselamatan daripada memasuki Persekutuan Tanah Melayu.²⁷ Peraturan sekatan ini adalah penting bagi mengelakkan kemasukan individu asing yang boleh mempengaruhi lebih ramai warga tempatan terutamanya komuniti bangsa cina yang telah pun menetap di Tanah Melayu

untuk direkrut menyertai gerila komunis.

Pada tahun 1949, British telah menggubal *The Passport Ordinance 1949* yang menyatakan larangan kemasukan bagi mana-mana individu yang tidak memiliki pasport yang sah. Ordinan ini menjadi permulaan kepada keperluan pasport yang dikeluarkan oleh negara asal masing-masing sebagai dokumen perjalanan untuk memasuki Tanah Melayu menggantikan dokumen *Landing Permit* yang diperkenalkan pada tahun 1933²⁸. Pengenalan ordinan ini adalah selaras dengan pembentukan negara-negara bangsa pada waktu itu yang membawa kepada pengenalan kewarganegaraan secara berdokumen. Dalam tempoh ini, kemasukan warga asing dikawal selia sepenuhnya oleh Jabatan Imigresen di pintu-pintu masuk. Warga asing tanpa dokumen perjalanan yang sah akan dihalang dan diusir daripada memasuki Tanah Melayu. Majoriti pergerakan pelawat warga asing untuk memasuki Tanah Melayu lebih kepada pengangkutan laut dan darat kerana pengangkutan udara sangat mahal dan digunakan oleh golongan elit sahaja.²⁹

Keperluan kepada dokumentasi dan pelaksanaan yang lebih sistematik telah mendorong British memperluas peranan Jabatan Imigresen kepada agensi pengeluar pasport dan dokumen perjalanan warga British di Tanah Melayu disamping aktiviti kawalan pintu masuk sempadan. Bagi mengukuhkan lagi kuasa-kuasa imigresen, British telah menggubal *Immigration Ordinance 1952* yang memansuhkan semua Enakmen-enakmen Negeri dan menyeragamkan urusan kemasukan ke Tanah Melayu bagi semua warganegara British, rakyat naungan Kerajaan British dan warga asing.³⁰ Dalam konteks ini, kuasa kawalan pintu masuk berjaya diseragamkan di bawah pentadbiran British termasuk di Negeri-negeri Melayu Tidak Bersekutu dan menjadi permulaan kepada penyatuan urusan imigresen bagi seluruh Tanah Melayu. Walaupun dalam aspek penjajahan, ia dilihat seolah-olah menguatkan cengkaman penjajah British terhadap keseluruhan Tanah Melayu, tetapi dalam aspek pembentukan Tanah Melayu yang merdeka, ia memudahkan pihak pemerintah selepas pengunduran British untuk meneruskan urusan pentadbiran khususnya kawalan imigresen yang telah diseragamkan tanpa memerlukan pindaan dan perubahan yang besar.

Kawalan Imigresen Era Kemerdekaan Tanah Melayu

Kemerdekaan Tanah Melayu daripada British pada 31 Ogos 1957 menggambarkan permulaan pembentukan sebuah negara yang merdeka sepenuhnya daripada penjajahan asing selama 446 tahun, iaitu bermula daripada kejatuhan Kesultanan Melayu Melaka yang menguasai sebahagian besar Tanah Melayu ke tangan Portugis pada tahun 1511 sebelum berpindah tangan kepada Belanda pada tahun 1641 dan akhirnya British pada tahun 1824. Selepas kemerdekaan dicapai pada 31 Ogos 1957, Pemerintah Tanah Melayu yang mewarisi pintu-pintu masuk sempadan daripada British telah menggubal

undang-undang imigresen yang baharu iaitu *the Immigration Ordinance 1959*, *the Immigration Regulation 1959* dan *the Passport Ordinance 1959*. Penggubalan ini tidaklah bertujuan menggantikan sepenuhnya undang-undang imigresen yang digubal oleh British pada tahun 1949 dan 1952, tetapi hanya bersifat pindaan perkataan-perkataan tertentu dalam perundangan imigresen bagi disesuaikan dengan penubuhan Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu yang merdeka. Aspek-aspek teknikal dan proses-proses pelaksanaan undang-undang masih lagi dikekalkan mengikut acuan British.

Dalam tempoh awal kemerdekaan ini, proses persempadanan bagi negeri-negeri bersempadan dengan Thailand juga masih mempunyai pertikaian dari segi pengukuran dan had sempadan yang bermula dari Batu Putih di utara Kuala Perlis hingga ke Sungai Golok, Kelantan sepanjang 646.5 kilometer dengan 551.5 kilometer adalah sempadan darat dan 95 kilometer adalah Sungai Golok. Disamping itu, terdapat isu-isu jenayah dan pergerakan pemisah Pattani United Liberation Organisation (PULO) di Selatan Thailand yang merupakan isu sensitif dan ditangani dengan berhati-hati oleh Kerajaan Malaysia sehingga melambatkan urusan berkaitan persempadanan dan pewujudan pintu masuk sempadan. Hubungan persaudaraan yang erat antara warga Tanah Melayu Negeri Kelantan dan warga Selatan Thailand khususnya Patani menyebabkan mereka kurang mengambil berat urusan imigresen yang perlu dilalui seperti penggunaan pas sempadan dan penggunaan laluan yang sah untuk melintasi sempadan. Wujud laluan-laluan yang tidak memerlukan pemeriksaan imigresen di sepanjang Sungai Golok bertujuan memudahkan penyeludupan barangan harian dan ulang alik warga daripada kedua-dua sempadan. Situasi ini banyak diambil kesempatan oleh pemisah-pemisah PULO untuk bersembunyi di sebelah Negeri Kelantan bagi merancang strategi-strategi untuk berkonfrontasi dengan Kerajaan Thailand dan mengelakkan daripada ditangkap. Dalam mengurus konflik sebegini, Kerajaan Malaysia mengambil pendekatan diplomatik dan toleransi dengan kedua-dua pihak iaitu Kerajaan Thai dan puak pemisah. Pendekatan agresif dan ketenteraan tidak pernah diambil dalam mengekang ancaman PULO kerana Malaysia lebih berusaha menyelesaikan pertikaian yang berlaku di sempadan melalui meja rundingan.³¹

Pada tahun 1960, proses pemeriksaan imigresen di semua pintu-pintu masuk sempadan telah diperkemas dengan pengenalan buku khas senarai hitam yang menyenaraikan individu-individu asing dan tempatan yang dikehendaki pihak berkuasa atau mempunyai rangkaian jenayah tertentu. Perkembangan ini adalah selari dengan pembentukan hubungan antarabangsa yang lebih baik dan penyelarasan antara agensi yang semakin sistematik. Maklumat ini dikongsi daripada agensi keselamatan Kerajaan, Kedutaan Asing, Agensi Risikan Asing atau Polis daripada Negara bersempadan. Buku ini dikelaskan kepada tiga warna iaitu kulit merah (senarai warga asing yang dilarang masuk), kulit hijau (senarai warganegara yang dirujuk agensi seperti

kes lari daripada membayar cukai) dan kulit biru (senarai warga asing dan warganegara yang pernah melakukan kesalahan jenayah di Malaysia). Tujuan utama saringan ini adalah untuk mencegah kemasukan warga asing yang tidak diinginkan sama ada atas faktor jenayah, keganasan dan teknikal di samping menangkap penjenayah warga tempatan yang cuba keluar daripada negara. Semua Pintu Masuk sempadan dibekalkan dengan buku ini dan maklumat-maklumat di dalamnya dikemaskini dari semasa ke semasa mengikut keperluan. Semakan dilaksanakan secara manual bergantung kepada tahap kecurigaan pegawai terhadap individu yang sedang diperiksa. Ini bermaksud tidak semua warga asing akan dirujuk kepada buku senarai hitam atas faktor keterbatasan pegawai dan mengelakkan daripada berlakunya kesesakan yang melampau di Pintu-pintu Masuk.³²

Pengenalan mekanisme kawalan baharu ini menunjukkan wujudnya kerjasama berbentuk keselamatan dan keimigresenan antara Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu dengan negara-negara lain di seluruh dunia. Kerjasama antarabangsa ini sangat penting sebagai satu bentuk pengiktirafan kepada status Persekutuan Tanah Melayu sebagai sebuah negara yang merdeka. Dalam masa yang sama, perkongsian maklumat silang antara agensi-agensi keselamatan negara dan antarabangsa menunjukkan komitmen negara untuk memastikan keselamatan yang menyeluruh dalam aspek kawalan imigresen.

Kawalan Imigresen Era Malaysia

Pembentukan Malaysia pada tahun 1963 dengan kemasukan Singapura beserta Sabah dan Sarawak telah membawa kepada penggubalan satu Akta baharu iaitu *the Immigration (Transitional Provision) Act 1963*. Akta ini memperincikan skop kawalan imigresen di bawah keistimewaan khas Sabah dan Sarawak iaitu (1) Pemeriksaan imigresen kepada warga Tanah Melayu yang ingin memasuki Sabah dan Sarawak, (2) Penggunaan pasport untuk Warga Tanah Melayu dan (3) Hak pemerintah untuk menolak kemasukan warga Tanah Melayu ke Sabah dan Sarawak atas apa-apa pertimbangan yang dirasakan wajar. Berdasarkan Akta ini, kemasukan warga asing termasuk warga Malaya yang berasal daripada negeri-negeri Semenanjung bagi tujuan sosial, ekonomi dan politik adalah dikawal dan dihadkan bagi melindungi kepentingan warga tempatan walaupun secara umumnya warga Tanah Melayu, Sarawak dan Sabah masih merupakan warganegara yang sama. Keistimewaan dalam hal ehwal imigresen ini adalah salah satu daripada Perjanjian 20 perkara untuk Sabah dan 18 perkara untuk Sarawak dalam perjanjian Malaysia 1963. Perjanjian ini digubal dan dipersetujui semasa proses pembentukan Persekutuan Malaysia bagi membolehkan hak-hak pribumi Sabah dan Sarawak terpelihara dan tidak didominasi oleh kemasukan penduduk Tanah Melayu yang lebih maju pada ketika itu.³³

Pada tahun 1964, urusan pentadbiran Jabatan Imigresen telah dipindahkan daripada Kementerian Luar Negeri ke Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri (KHEDN) bagi tujuan penyeragaman bidang tugas dan fungsi agensi-agensi keselamatan. Pemandahan ini juga meletakkan fokus Kementerian Luar Negeri kepada urusan-urusan hubungan antarabangsa sahaja. Fungsi-fungsi dokumentasi seperti pengeluaran pasport dan visa dikekalkan manakala fungsi permohonan kewarganegaraan dipindahkan kepada Jabatan Pendaftaran Negara. Pusat Pentadbiran Jabatan Imigresen telah dipindahkan daripada Georgetown, Pulau Pinang ke Jalan Tugu, Kuala Lumpur mulai 13 April 1965. Perubahan-perubahan ini adalah penting dalam membaharui dan menyusun semula urusan-urusan berkaitan keselamatan negara sekaligus menjadi penanda aras pemerkasaan aktiviti kawalan pintu masuk berorientasikan keselamatan negara yang bebas daripada pengaruh negara luar. Perpindahan Ibu Pejabat Imigresen dan lain-lain agensi Kerajaan ke Ibu Negara juga merupakan titik tolak kepada pengecilan skop Pulau Pinang yang pernah menjadi nadi Tanah Melayu dalam aktiviti-aktiviti kawalan pintu masuk sempadan semasa pemerintahan British.

Pada tahun 1965, Singapura di bawah pentadbiran Lee Kuan Yew telah disingkirkan daripada menganggotai Persekutuan Malaysia. Penyingkiran ini bertitik tolak daripada kecenderungan Kerajaan Singapura untuk bersikap provokatif dalam aspek perhubungannya dengan Kerajaan Persekutuan. Penyingkiran ini telah membentuk pintu masuk sempadan baharu antara Malaysia dengan Singapura yang dihubungkan dengan Tambak Johor. Pemeriksaan imigresen antara kedua-dua negara telah dikuatkuasakan mulai bulan Februari 1967 dengan pembinaan bangunan pintu masuk baharu di Malaysia dan Singapura. Kedua-dua Kerajaan telah bersetuju memperkenalkan pasport terhad masing-masing untuk menyeragamkan urusan keluar-masuk antara warga Malaysia terutamanya Johor dan warga Singapura. Penggunaan pasport ini telah menamatkan penggunaan kad pengenalan yang digunakan sebelum itu untuk urusan perjalanan sekaligus menandakan hubungan tradisi kenegerian selama ini antara warga Singapura dan Johor telah pun tamat dan digantikan dengan hubungan formal antara warga bagi dua negara yang berlainan³⁴. Dalam aspek pembentukan negara, Malaysia telah kehilangan sebuah pulau yang sangat strategik pada era British. Hubungan diplomatik antara Kuala Lumpur dan Singapura sentiasa ada pasang surutnya walaupun hubungan antara rakyat kedua-dua negara bersempadan ini kekal erat dan pintu masuk kedua-dua negara di Tambak Johor sentiasa sesak sejak pemisahan tersebut sehingga ke hari ini.

Pada tahun 1974, Kerajaan telah melaksanakan satu proses yang paling signifikan dalam konteks kawalan pintu masuk sempadan iaitu penyatuan undang-undang imigresen Semenanjung Malaysia, Sabah dan Sarawak. Ketiga-tiga undang-undang imigresen sedia ada iaitu *the Immigration Ordinance 1959*, *the Immigration Regulation 1959* dan *the Immigration*

(Transitional Provision) Act 1963 dimansuhkan dan dikenali sebagai Akta Imigresen 1959/63 (Akta 155). Penyatuan ini mengambil semangat Perjanjian Malaysia 1963 dengan mengekalkan autonomi Sabah dan Sarawak dalam urusan imigresen seperti mana yang disebut di dalam Seksyen 66(1) Akta Imigresen 1959/63. Autonomi ini merupakan keistimewaan imigresen yang paling utama bagi Sabah dan Sarawak kerana ia membolehkan mereka mengawal kemasukan dan kependudukan warga Malaysia daripada Tanah Melayu. Penyatuan ini juga adalah sebahagian usaha menyatukan Perundangan di Malaysia Barat (Semenanjung) dan Malaysia Timur (Sarawak dan Sabah) di samping mengurangkan perbezaan yang wujud dalam pengurusan dan pentadbiran Jabatan Imigresen Malaysia yang berpusat di Tanah Melayu.

Mulai tahun 1974, Kerajaan telah memperbaharui dan mewujudkan pintu-pintu masuk secara beransur-ansur sama ada yang berbentuk pos kawalan di sempadan pedalaman Sarawak-Indonesia sehinggalah kepada kompleks Pintu Masuk yang besar seperti Kompleks Imigresen, Kastam dan Kuarantin (ICQS). Dalam konteks pintu masuk, perlu difahami bahawa pembentukan pintu masuk yang menghubungkan antara Malaysia dan negara berjiran banyak dipengaruhi faktor pergerakan migrasi secara tradisi sebelum kawasan tersebut dibangunkan untuk dijadikan pusat pemeriksaan imigresen. Walaupun pintu-pintu masuk sempadan secara tradisinya telah wujud sejak zaman British lagi, tetapi ia mengambil masa sehingga 1990-an untuk melengkapkan proses pewartaan pintu-pintu masuk ini sebagai pusat pemeriksaan imigresen di Malaysia. Tahun 1993 menjadi titik tolak bagi Malaysia mempunyai satu angka rasmi bagi bilangan pintu masuk sempadan iaitu yang diwartakan iaitu 131 buah pintu masuk merangkumi 28 buah pintu masuk darat, 71 buah pintu masuk laut dan 32 buah pintu masuk udara. Proses pewartaan ini adalah selaras dengan definisi pintu masuk Sempadan di bawah Seksyen 5(1), Akta Imigresen 1959/63 iaitu “suatu tempat yang diwartakan oleh Menteri sebagai pusat kawalan keluar masuk imigresen” merangkumi keseluruhan Pintu Masuk Darat, Laut dan Udara. Ketiga-tiga jenis Pintu Masuk ini walaupun dikawalselia berdasarkan Akta yang sama, tetapi mempunyai perbezaan dari segi struktur operasi, prosedur dan fasiliti bergantung kepada Perundangan Antarabangsa, Perjanjian Bilateral antara Negara bersempadan dan kompleksiti kawalan.³⁵

Selaras keperluan, agensi-agensi lain juga ditempatkan bersama-sama Jabatan Imigresen di pintu masuk sempadan. Tiga agensi yang paling utama adalah: (1) Kastam Diraja Malaysia untuk pemeriksaan barangan, (2) Polis Diraja Malaysia untuk kes-kes melibatkan jenayah dan (3) Unit Pencegahan Penyeludupan (sekarang dikenali sebagai Agensi Kawalan Sempadan-AKSEM) untuk pencegahan aktiviti penyeludupan. Di Malaysia, pelaksanaan pemeriksaan imigresen yang seragam dikawalselia melalui penggunaan arahan Jabatan (circullar) yang dikenali sebagai Pekeliling Imigresen Malaysia Terhad (PIMT) dan Prosedur Kualiti Jabatan manakala lain-lain agensi menggunakan pekeliling berkaitan bidang tugas jabatan masing-masing.³⁶

Pemodenan Kawalan Imigresen: Pengenal Sistem dan Aplikasi Berkomputer Dalam Kawalan Pintu Masuk

Berbanding perundangan yang banyak dipengaruhi British, Teknologi perkomputeran yang diperkenalkan pada era pada 1990-an banyak dipengaruhi Amerika Syarikat yang merupakan negara pengeluar sistem teras *Windows* yang digunakan secara rasmi di agensi-agensi Kerajaan Malaysia. Penggunaan sistem aplikasi kawalan imigresen berkomputer berteraskan *Windows* mula diperkenalkan di Jabatan Imigresen Malaysia mulai tahun 1995 sebagai sokongan tambahan kepada aktiviti-aktiviti kawalan imigresen. Pelaksanaan ini juga adalah selaras dengan hasrat mewujudkan Kerajaan Elektronik (*e-Government*) untuk memaksimumkan penggunaan sistem dan teknologi terbaharu bagi mencapai hasrat perkhidmatan awam yang efektif.³⁷ Proses peralihan kepada penggunaan sistem perkomputeran telah merubah proses kerja Jabatan Imigresen daripada kebergantungan terhadap kemahiran individu pegawai imigresen kepada kebergantungan terhadap keefektifan sistem aplikasi berkomputer. Wujud pro dan kontra dalam kebergantungan ini tetapi ia adalah selari dengan pemodenan proses kerja yang dilaksanakan oleh negara-negara maju di seluruh dunia. Kebimbangan yang dihadapi dalam proses pemeriksaan terhadap pelawat di pintu masuk adalah pegawai imigresen yang terlalu bergantung kepada sistem dan kurang mendalami kemahiran sendiri dalam proses pemeriksaan fizikal terutamanya dalam mengenalpasti individu yang perlu disyaki. Apabila berlakunya masalah sistem, pegawai akan mengalami tekanan semasa pemeriksaan manual kerana kurang terlatih dan mungkin mengalami masalah semasa melaksanakan prosedur pemeriksaan. Walau bagaimanapun, sistem yang digunapakai telah terbukti mampu mempercepat proses pemeriksaan terutamanya untuk pengesahan dokumen perjalanan dan pengesahan identiti pelawat warga asing dan tempatan tanpa menafikan wujudnya masalah-masalah tertentu dalam pelaksanaannya.³⁸

Dalam tempoh 1995 sehingga 2017, sistem aplikasi berkomputer khususnya bagi tujuan kawalan oleh Jabatan Imigresen di pintu-pintu masuk telah melalui tiga kali penambahbaikan dengan perubahan sistem lama kepada sistem yang lebih moden iaitu : (1) Sistem Dokumen Perjalanan dan Kawalan Imigresen (SDPKI), (2) Sistem Imigresen Malaysia (SIM) dan (3) *Malaysian Immigration System* (MyIMMs). Objektif utama sistem-sistem ini dalam konteks kawalan imigresen adalah untuk membantu proses saringan keluar masuk pelawat terutamanya yang melibatkan status senarai hitam dan sekatan perjalanan di pintu-pintu masuk sempadan. Sistem membantu proses ini dilaksanakan secara lebih tepat, pantas dan teratur tanpa perlu merujuk kepada apa-apa buku atau catatan manual seperti sebelum sistem diperkenalkan.³⁹

Penutup

Proses pembentukan negara yang panjang telah membentuk satu sistem kawalan imigresen di Malaysia yang tersendiri. Bermula sebagai sebuah kesultanan yang berorientasikan perdagangan antarabangsa, kawalan imigresen negara ini berkembang kepada keperluan untuk keselamatan negara. Sepanjang abad ke-15 hingga abad ke-20, aktiviti kawal selia imigresen dan pintu masuk sempadan telah mengalami perubahan-perubahan yang bersesuaian dengan situasi dan keperluan pada zaman-zaman tersebut. Dalam aspek pembangunan sistem dan prosedur kawalan imigresen pula, jasa British dalam memperkemas aspek pengurusan kawalan Pintu Masuk dan pembentukan Jabatan Imigresen bagi urusan-urusan keimigresenan yang lain adalah diakui. Pelaksanaan Undang-undang Imigresen yang hampir seragam di semua tanah jajahan atau naungan British membolehkan Malaysia khususnya Jabatan Imigresen Malaysia berhubung dengan negara-negara lain di peringkat antarabangsa secara kolaboratif terutamanya dalam aspek-aspek kawalan Pintu Masuk Sempadan. Apa yang diwarisi Malaysia adalah kawalan imigresen berasaskan keselamatan dan penyeragaman urusan keluar-masuk warga antara Malaysia dan negara-negara bersempadan. Kepsatan teknologi moden pada 1990-an menjadikan aktiviti kawalan imigresen diperkemas dengan regularisasi dan perundangan serta dibantu teknologi-teknologi perkomputeran selaras dengan perubahan masa dan keperluan zaman moden. Walaupun Malaysia telahpun mempunyai kawalan imigresen yang stabil, kesinambungan yang berterusan adalah perlu dalam memastikan aspek undang-undang dan sistem aplikasi ditambahbaik secara berterusan dalam memodenkan dan meningkatkan keberkesanan kawalan imigresen khususnya di pintu-pintu masuk sempadan agar tidak ketinggalan berbanding negara-negara maju yang lain.

Nota Akhir

1. Rahman Tang, A. dan Wan Syawaluddin, W. H, 'Elemen Sejarah dalam Pembentukan Negara : Kemunculan Negara Bangsa di Eropah dan Proses Kolonialisasi dan Dekolonialisasi dalam Konteks Malaysia', *Jurnal Perspektif*, 7(1), 2015, pp. 57–71.
2. Marume, S. B. M., Jubenkanda, R. R., Namusi, C. W. and Madziyire, N. C, 'An analysis of essential elements of the State', 5(3), 2016. pp. 24–28.
3. Temubual Bersama Tuan Abdul Hamid Momong, Penolong Pengarah Bahagian Keselamatan dan Pasport, Jabatan Imigresen Malaysia, Putrajaya, 20 Jun 2018.
4. Ibid.
5. Rakic, V, Introduction: Disputing Weberian Semantics. *Semantics of Statebuilding: Language, Meanings and Sovereignty*, Routledge,

- New York, 2013.
6. Sisk D.T, *Statebuilding; Consolidating Peace after Civil War*. Polity Press, UK, 2013.
 7. Jenkins, K. & Plowden, W, *Nation Building and Governance. Governance and nationbuilding: The failure of international intervention*. Edward Elgar Publishing. Inc, USA, 2006.
 8. Ramli, D., Marsitah, M. R., Wan Shawaluddin, W. H. dan Amrullah, M. 2015. Elemen fizikal dan bukan-fizikal dalam pembentukan identiti komuniti sempadan di Pantai Timur Sabah, Malaysia, *Malaysian Journal of Society and Space* 11(7): 9–20.
 9. Chin, L. C. 2016. Immigration Control during the Malayan Emergency: Borders, Belonging and Citizenship, 1948–1960. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 89(1): 35–59.
 10. Smith, M, ‘The European Union and a Changing Europe: Establishing the Boundaries of Order’, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 34(1), 1996, pp. 5–28
 11. Maas W., *Freedom of Movement inside Fortress Europe*. In *Global Surveillance and Policing; Borders, Security, Identity*, eds. Zureik E. & Salter M.B., 233-243. UK, Willan Publishing, 2005.
 12. Hassan, Z. and Omar, R., *Aktiviti Keusahawanan Masyarakat Melayu pada Zaman Kegemilangan Kesultanan Melayu Melaka*, 2003, hlm. 1-22.
 13. Ibid.
 14. Fischer T.H., Mann M., *Colonialism as Civilising Mission, Cultural Ideology in British India*. London, Wimbledon Publishing Company, 2004.
 15. Heussler R, *British Rule in Malaya: The Malayan Civil Service and Its Predecessor 1867-1942*, Greenwood:, Westport Connecticut, 1981.
 16. Drabble J.H., *An Economic History of Malaysia, C.1800-1990: The Transition to Modern Economic Growth. 142-144*, Houndmills, Macmillan Press Ltd, 2000.
 17. Heussler R, *British Rule in Malaya: The Malayan Civil Service and Its Predecessor 1867-1942*, Greenwood: Westport Connecticut, 1981. Selain daripada lima pintu masuk sempadan yang direkodkan oleh Heussler, terdapat tiga lagi pintu masuk yang wujud di Tanah Melayu pada zaman British iaitu Lapangan Terbang Bayan Lepas (1930-an) di Pulau Pinang, Rantau Panjang (1949) dan Pangkalan Kubor (1949) di Kelantan. Ketiga-tiga pintu masuk ini direkodkan di dalam artikel yang ditulis oleh pegawai-pegawai kanan Jabatan Imigresen Malaysia sendiri pada tahun 2009 bertajuk ‘Pengurusan Pintu Masuk Utara’, di dalam jurnal IMIGRESEN Suatu Catatan.
 18. Ibid.
 19. Suffian, M., Aisha Bibi, K. and Azharudin, M. D., ‘Permasalahan

- Kuomintang Dalam Politik China, 1911-1949: Satu Tinjauan Umum', *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics, & Strategic Studies*, 44(December), 2017, pp. 73–93.
20. Khoo Kay Kim, *Latar Belakang Sejarah Masyarakat India dan China di Tanah Melayu*. Jebat, Bil. 1. 1971/72. Jabatan Sejarah. Universiti Malaya. 1971, (1): 14-23.
21. Ibid.
22. Drabble J.H, *An Economic History of Malaysia, C.1800-1990: The Transition to Modern Economic Growth*. 142-144. Houndmills: Macmillan Press Ltd. Lihat juga Kaur, A. 2008. *International Migration and Governance in Malaysia : Policy and Performance*. UNEAC Asia Papers 2000, (22): 4–18.
23. Azhar Bin Mad Aros, 'Militerisme Jepun : Polisi Dan Pelaksanaannya di Tanah Melayu 1941-1945,' Tesis Ph.D, Jabatan Sejarah,Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 2009, hlm. 259
24. Ibid.
25. Abdul Rahim Hanaffi, Hazmi Sulaiman, Mohd Amir Othman, 'Pengurusan Pintu Masuk Utara', *IMIGRESEN Suatu Catatan*, 2009, pp 5-13. Jurnal ini merupakan satu-satunya koleksi artikel keimigresenan keluaran Akademi Imigresen Malaysia dan boleh didapati di Perpustakaan Negara Malaysia atau Akademi Imigresen Malaysia. Penulisan artikel ilmiah tidak lagi diteruskan selepas Ketua Pengarah Imigresen pada ketika itu, YBhg. Dato' Abdul Rahman bin Othman bertukar keluar daripada Jabatan Imigresen Malaysia.
26. Nik Anuar Nik Mahmud, 'Tuntutan Iridenta Thai Atas Negeri-negeri Melayu Utara dan Reaksi Orang-orang Melayu dan British', *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics, & Strategic Studies*, 2016, 24, pp. 21-40
27. *Malayan (Federation) Department of Information, Communist Terrorism in Malaya – The Emergency*, The Khee Meng Press, Kuala Lumpur, Malaysia, 1952.
28. Chin, L. C., *Immigration Control during the Malayan Emergency: Borders, Belonging and Citizenship, 1948–1960*. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 2016, 89(1): 35–59.
29. Temubual Bersama Tuan Abdul Hamid Momong, Penolong Pengarah Bahagian Keselamatan dan Pasport, Jabatan Imigresen Malaysia, Putrajaya. 20 Jun, 2018.
30. Ibid.
31. Ruhanas Harun, 'Peningkatan Keselamatan Bersama Melalui Kerjasama Duahala Malaysia dan Negara-Negara Jiran', *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics, & Strategic Studies*, 36, 2009, pp. 16–40.
32. Temubual Bersama Tuan Abdul Hamid Momong, Penolong Pengarah

- Bahagian Keselamatan dan Pasport, Jabatan Imigresen Malaysia, Putrajaya. 20 Jun, 2018.
33. Kaur A., Crossing Frontiers: Race, Migration and Border Control in Southeast Asia. *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, 2004, 6(2), 202 – 223.
 34. Huxley, T., ‘Singapore and Malaysia: A precarious balance?’, *The Pacific Review*. Routledge, 4(3), 1991, pp. 204–213. doi: 10.1080/09512749108718919.
 35. Temubual Bersama Tuan Abdul Hamid Momong, Penolong Pengarah Bahagian Keselamatan dan Pasport, Jabatan Imigresen Malaysia, Putrajaya. 20 Jun, 2018.
 36. Ibid.
 37. Maizatul Haizan Mahbob, Inovasi Perkhidmatan Awam Malaysia Melalui Pelaksanaan E-Kerajaan: Satu Kajian Empirik Tentang Penerimaan E-Servis Di Lembah Kelang. *Malaysian Journal of Communication* 2000, 27(1): 18-33.
 38. Temubual Bersama Puan Asmah Mohd Top, Timbalan Pengarah Bahagian Teknologi Maklumat dan Rekod, Jabatan Imigresen Malaysia, Putrajaya. 14 Januari, 2018.
 39. Ibid.

Rujukan

- Abdul Rahim Hanaffi, Hazmi Sulaiman, Mohd Amir Othman, 2009. ‘Pengurusan Pintu Masuk Utara’, *IMIGRESEN Suatu Catatan*. pp 5-13
- Amir, K. 2013. The Malays of Patani : Fighting for Identity Survival in the Thai State. *International Journal of the Malay World and Civilisation (IMAN)* 1(3): 99–107.
- Awang, Abd & Sulehan, Junaenah & Rahamah Abu Bakar, Noor & Abdullah, Mohd Yusof & Ong, Puay Liu. 2013. Informal Cross-Border Trade Sarawak (Malaysia)-Kalimantan (Indonesia): A Catalyst for Border Community’s Development. *Asian Social Science*. 9(10): 41-67.
- A Rahman Tang, A. and Wan Syawaluddin, W. H. 2015. ‘Elemen Sejarah dalam Pembentukan Negara : Kemunculan Negara Bangsa di Eropah dan Proses Kolonialisasi dan Dekolonialisasi dalam Konteks Malaysia’, *Jurnal Perspektif*, 7(1), pp. 57–71.
- Azhar Bin Mad Aros. 2009. ‘Militerisme Jepun : Polisi Dan Pelaksanaannya di Tanah Melayu 1941-1945,’ Tesis Ph.D, Jabatan Sejarah, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, hlm. 259
- Chin, L. C. 2016. Immigration Control during the Malayan Emergency: Borders, Belonging and Citizenship, 1948–1960. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society* 89(1): 35–59.

- Dewan Rakyat Malaysia. 2016. *Laporan Prosiding Mesyuarat Jawatankuasa Kira-kira Wang Negara Mengenai Pelaksanaan Sistem Imigresen Malaysia (MyIMMs)*. Parlimen Ketiga Belas Penggal Keempat.
- Drabble J.H. 2000. *An Economic History of Malaysia, C.1800-1990: The Transition to Modern Economic Growth*. 142-144. Houndmills: Macmillan Press Ltd.
- Fischer T.H., Mann M. 2004. *Colonialism as Civilising Mission, Cultural Ideology in British India*. London: Wimbledon Publishing Company.
- Hassan, Z. and Omar, R., 2003. *Aktiviti Keusahawanan Masyarakat Melayu pada Zaman Kegemilangan Kesultanan Melayu Melaka*, 1-22.
- Heusslr R. 1981. *British Rule in Malaya: The Malayan Civil Service and Its Predecessor 1867-1942*. Greenwood: Westport Connecticut.
- Huxley, T. 1991. 'Singapore and Malaysia: A precarious balance?', *The Pacific Review*. Routledge, 4(3), pp. 204–213. doi: 10.1080/09512749108718919.
- Ismail A. 2013. Menghidupkan Semula Semangat Nusantara Melalui Pengajian Sejarah Maritim di Alam Melayu, *Jurnal Kajian Sejarah & Pendidikan Sejarah*, 1(2): 193–212.
- Jenkins, Kate & Plowden, William. 2006. Nation Building and Governance. In *Governance and nationbuilding: The failure of international intervention*. Edward Elgar Publishing, Inc, USA
- Kaur A. 2004. Crossing Frontiers: Race, Migration and Border Control in Southeast Asia. *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, 6(2), 202 – 223.
- Kaur, A. 2006. Order (and Disorder) at the Border: Mobility, International Labour Migration and Border Controls in Southeast Asia. In *Mobility, Labour Migration and Border Controls in Asia*, eds. Kaur, A. and Metcalfe, I., 23–51. London, Palgrave Macmillan UK.
- Kaur, A. 2008. International Migration and Governance in Malaysia : Policy and Performance. *UNEAC Asia Papers* (22): 4–18.
- Khoo Kay Kim, *Latar Belakang Sejarah Masyarakat India dan China di Tanah Melayu*. Jebat, Bil. 1. 1971/72. Jabatan Sejarah. Universiti Malaya. 1971, (1): 14-23.
- Lieberman V. 2009. Locating the Islands in Strange Parallels: Southeast Asia in Global Context, c. 800-1830, vol. 2, In *Mainland Mirrors: Europe, Japan, China, South Asia, and the Islands*. Cambridge University Press, UK
- Maizatul Haizan Mahbob. 2000. Inovasi Perkhidmatan Awam Malaysia Melalui Pelaksanaan E-Kerajaan: Satu Kajian Empirik Tentang Penerimaan E-Servis Di Lembah Kelang. *Malaysian Journal of Communication* 27(1): 18-33.
- Maas W. 2005. Freedom of Movement inside Fortress Europe. In *Global Surveillance and Policing; Borders, Security, Identity*, eds. Zureik E.

- & Salter M.B., 233-243. UK, Willan Publishing.
- Malayan (Federation). Department of Information. 1952. *Communist Terrorism in Malaya – The Emergency*. The Khee Meng Press. Kuala Lumpur. Malaysia
- Marume, S. B. M., Jubenkanda, R. R., Namusi, C. W. and Madziyire, N. C. 2016. 'An analysis of essential elements of the State'. 5(3), pp. 24–28.
- Nik Anuar Nik Mahmud (1966) 'Tuntutan Iridenta Thai Atas Negeri-negeri Melayu Utara dan Reaksi Orang-orang Melayu dan British'. *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics, & Strategic Studies*, 24, pp. 21-40
- Ramli, D., Marsitah, M. R., Wan Shawaluddin, W. H. and Amrullah, M. 2015. Elemen fizikal dan bukan-fizikal dalam pembentukan identiti komuniti sempadan di Pantai Timur Sabah, Malaysia. *Malaysian Journal of Society and Space* 11(7): 9–20.
- Rakic, Vojin. 2013. Introduction: Disputing Weberian Semantics. In *Semantics of Statebuilding: Language, Meanings and Sovereignty*. Routledge. New York.
- Ruhanas Harun. 2009. 'Peningkatan Keselamatan Bersama Melalui Kerjasama Duahala Malaysia dan Negara-Negara Jiran'. *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics, & Strategic Studie.*, 36, pp. 16–40.
- Sar Desai, D. 1969. The Portuguese Administration in Malacca, 1511–1641. *Journal of Southeast Asian History*. 10(3): 501-512.
- Shachar, Ayelet. 2017. The Shifting Border of Immigration Regulation. Harvard Public Law. *Working Paper No. 07-17*. Harvard Law School Program on Risk Regulation Research.
- Smith, M, 'The European Union and a Changing Europe: Establishing the Boundaries of Order', *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 34(1), 1996, pp. 5–28
- Starner, F.L. 1963. Malaysia and the North Borneo Territories. *Asian Survey* 3(11): 519 -534.
- Sisk D.T.2013. *Statebuilding; Consolidating Peace after Civil War*. Polity Press. UK.
- Suffian, M., Aisha Bibi, K. and Azharudin, M. D. 2017. 'Permasalahan Kuomintang Dalam Politik China, 1911-1949: Satu Tinjauan Umum', *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics, & Strategic Studies*, 44(December), pp. 73–93.
- Temubual Bersama Puan Asmah Mohd Top. 2018. Timbalan Pengarah Bahagian Teknologi Maklumat dan Rekod, Jabatan Imigresen Malaysia, Putrajaya. 14 Januari.
- Temubual Bersama Tuan Abdul Hamid Momong. 2018. Penolong Pengarah Bahagian Keselamatan dan Pasport, Jabatan Imigresen Malaysia, Putrajaya. 20 Jun
- Utusan Malaysia*. 1 Disember 1998. Pengiktirafan Kepada Imigresen.

Winstedt, R. 1947. Kingship and Enthronement in Malaya. *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, 20(1 (141)), 129-139.

Nota Biografi

Ahmad Zulnasri Abdul Khalid (zulnasri@yahoo.com) lulusan Ijazah Sarjana Muda Ilmu Wahyu, Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (UIAM). Mula berkhidmat dalam perkhidmatan awam sebagai Pegawai Tadbir dan Diplomatik (PTD) di Kementerian Dalam Negeri pada tahun 2004 sebelum berpindah ke Jabatan Imigresen Malaysia pada tahun 2010 hingga 2016. Beliau kini sedang menyambung pengajian Sarjana (Falsafah) dalam bidang keselamatan negara di Institut Kajian Malaysia dan Antarabangsa (IKMAS), Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) bermula Februari 2017 hingga kini.